

Білет 15. Пытанне 1. Беларусь у гады польска-савецкай вайны 1919–1921 гг.: асноўныя падзеі, вынікі і наступствы.

1. Прычыны вайны і пачатак баявых дзеянняў

Савецка-Польская вайна ўспыхне з-за шэрагу прычын. Па-першае, кіраўніцтва Польскай дзяржавы, абвешчанай пасля сыходу нямецкіх войскаў у лістападзе 1918 г., будзе жадаць аднавіць тэрыторыі створанай дзяржавы ў межах былой Рэчы Паспалітай па стане на 1772 г. Гэта азначала, што тэрыторыі Беларусі і Літвы павінны былі ўваходзіць у склад Польшчы, хоць на іх ужо была ўсталявана савецкая ўлада. Па-другое, савецкае кіраўніцтва разлічвала на сацыялістычную рэвалюцыю ў Польшчы і далейшае яе распаўсюджванне ў Еўропе.

У лютым 1919 г. пачнецца савецка-польская вайна. Будзе створана Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка Літвы і Беларусі (ЛітБел), якая стала буфернай дзяржавай і арэнай баявых дзеянняў. Да лета 1919 г. польскія войскі зоймуць значную частку тэрыторыі Беларусі. Чырвоная Армія будзе вымушана пакінуць Вільню, Брэст, Мінск. Савецкім войскам удалася спыніць прасоўванне польскіх войскаў толькі на рацэ Бярэзіна. Фронт стабілізаваўся і захаваецца аж да вясны 1920 г.

Паразы і адступленні на заходнім напрамку тлумачыцца тым, што для савецкай улады прыярытэтным напрамкам барацьбы з'яўлялася Грамадзянская вайна ў Расіі, а ў прыватнасці баявыя дзеянні на ўсходзе краіны супраць арміі А. У. Калчака, які імкнуўся ліквідаваць урад бальшавікоў.

2. Польскі акупацыйны рэжым

Польскае кіраўніцтва ўстанавіла на занятай тэрыторыі польскі акупацыйны рэжым. Праводзіліся карныя і паліцэйскія аперацыі ў адносінах да мясцовага насельніцтва. Палітычныя супернікі польскай улады падвяргаліся жорсткім рэпрэсіям і арыштам. Рэалізоўвалася палітыка паланізацыі - асіміляцыі беларускага народа, насаджэнні польскай культуры.

Пры гэтым з першых дзён акупацыі мясцовае насельніцтва аказвала супраціўленне польскім уладам. Пад кіраўніцтвам бальшавікоў будуць створаны партызанскія атрады. Мясцовае насельніцтва актыўна будзе супрацьстаяць польскім акупантам. У гады польскай акупацыі савецкая ўлада захавалася ў Рудабельскай рэспубліцы (Бабруйскі раён). Палякі будуць арганізоўваць карныя экспедыцыі, але здушыць супраціўленне партызан так і не змогуць. Падчас барацьбы з партызанамі вызначыцца В. І. Талаш, вядомы як дзед Талаш. У 74 гады ён арганізуе і ўзначаліць партызанскі атрад колькасць каля 300 чалавек і будзе дзейнічаць на тэрыторыі Палесся.

Вясной 1920 г. польскія войскі распачнуць спробу наступлення. Савецкія войскі не толькі спыняць прасоўванне польскіх войскаў, але і ўлетку 1920 г. пяройдуць у наступ. Савецкімі войскамі будзе камандаваць М. М. Тухачэўскі. У выніку савецкага наступу будзе вызвалены г. Мінск. 31 ліпеня 1920 г. у Мінску будзе прынята Дэкларацыя аб абвешчэнні незалежнасці Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь (ССРБ). Адбудзецца другое

абвяшчэнне ССРБ. Да жніўня 1920 г. савецкія войскі вызваляць Беларусь і ўвойдуць на тэрыторыю Польшчы.

Савецкія войскі нават дойдучь да наваколя Варшавы (сталіца Польшчы), але з-за слабога матэрыяльнага забеспячэння і не скаардынаванасці дзеянняў - будуць вымушаныя адступаць і пацярпаць паражэнне. Дадзеная падзея ўвойдзе ў гісторыю як «Цуд на Вісле». Савецкія войскі адступаць не толькі з тэрыторыі Польшчы, але і з тэрыторыі Заходняй Беларусі.

3. Рыжскі мір

Ва ўмовах адступлення савецкіх войскаў і наступу польскіх войскаў - савецкі ўрад будзе вымушаны пайсці на перамір'е і пачаць перамовы аб міры. У лістападзе 1920 г. у Рызе пачнуцца мірныя перамовы. Па выніках Рыжскага міру ад 18 сакавіка 1921 г. да Польшчы адыдзе тэрыторыя Заходняй Беларусі плошчай 113 тыс. км. Кв. і з насельніцтвам больш за 4 мільёны чалавек. Савецка-польская мяжа будзе праходзіць за некалькі дзесяткаў кіламетраў ад Мінска. Бальшавікі будуць абавязаны выплаціць вялізную кантрыбуцыю, а таксама абмежаваць колькасць савецкіх войскаў у прыгранічнай зоне.

За Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай захаваецца толькі шэсць павеатаў Мінскай губерні з насельніцтвам 1,6 мільёна чалавек. Віцебская, Магілёўская і Гомельскія губерні ўвойдуць у склад Беларускай ССР. У выніку савецка-польскай вайны 1919-1921 гг. і Рыжскага міру - Беларусь і беларускі народ апынуцца падзеленымі на дзве часткі дзяржаўнымі межамі.